გორგასლის ქუჩა №17

(არქიტექტურულ-ისტორიული კვლევა)

საპროექტო ობიექტი მდებარეობს თბილისის ისტორიულ ნაწილში, სეიდაბადში (ხარფუხში) მტკვრის მარჯვენა სანაპიროზე, ვახტანგ გორგასლის ქუჩა № 17 (ძველი თბილისის გამგეობა).

ეს არის საცხოვრებელი სახლი სადაც ამჟამად მოქმედებს აზერბაიჯანული წარმოშობის გამოჩენილი თბილისელი პოეტის მირზა ფათალი ახუნდოვის სახლ-მუზეუმი.

ვახტანგ გორგასლის ქუჩა იწყება მეიდნზე, გორგასლის ხიდთან და მიუყვება მტკვრის მარჯვენა ნაპირს დინების მიმართულებით ორთაჭალისკენ. განაშენინებულია მხოლოდ ქუჩის სამხრეთი, კენტრიცხვებიანი მხარე. ქუჩის საპირისპირო მხარეს წარმოადგენს მტკვრის მარჯვენა სანაპირო.

უბნის ისტორიულ-არქიტექტურული განვითარება

სეიდაბადი-ხარფუხი თბილისის უძველესი უბანია. შუა საუკუნეების მანძილზე ეს უბანი თბილისის (კალას) გალავნიდან ღრმა ხევით (წავკისის წყალი) იყო გამოყოფილი და სახელი ტფილისი საკუთრივ მას ეწოდებოდა აქ არსებული ცხელი გოგირდიანი წყლების გამო. სეიდაბადი შეერქვა XVII ს-ში – როსტომ მეფის დროს აქ გადმოსახლებული სპარსელების – სეიდების გამო. XIX ს-დან ეს უბანი ხარფუხად მოიხსენიება.

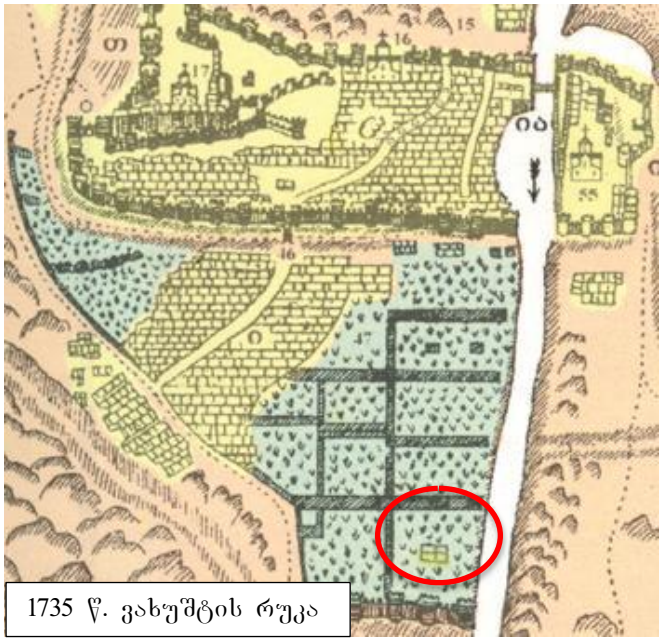

1735 წ. ვახუშტის რუკა

ბატონიშვილ ვახუშტის მიერ შედგენილ თბილისის 1735 წლის გეგმაზე დღევანდელი საპროექტო ტერიტორიის ადგილას, მტკვრის პირზე ბაღებია გაშენებული. ამ გეგმაზე წყვეტილი პუნქტირით დატანილია განჯის გზა.

1819წ. მოშალეს ნარიყალას ქვედა გალავანი და სეიდაბადი-ხარფუხი ქალაქს ადმინისტრაციულად შეუერთდა. ამ დროიდან (XIX ს-ის 30-იანი წწ.) ქალაქის მმართველობის მოთხოვნით უკვე აუცილებელი ხდება სახლების მშენებლობისთვის პროექტების შედგენა.

1844 წ. თბილისის გეგმა

ამ დროს უკვე ჩამოყალიბებულია აბანოს, საბაჟოს (გრიშაშვილის), (მექვაბეთა) ახუნდოვის და ფირდოუსის ქუჩები და იწყება ხარფუხის ურბანული მოწესრიგება, თუმცა უბანს ჩამოყალიბებული სახე მხოლოდ XIX ს-ის ბოლოსთვის შეექმნა.

საპროექტო ტერიტორიის ზედა პერიმეტრზე, ამ დროს, მტკვრის პირია, მის უკანა მხარეს კი ვიწრო შესახვევი.

მირზა ფათალი ახუნდოვი საკუთარ სახლს 1840-იანი წლების ბოლოს აშენებს. ნაგებობა დასრულებულ სახეს 1850-60 წწ-ში იღებს.

ამ პერიოდისთვის ამოავსეს წავკისის წყლის ხრამის ქვედა ნაწილი ხოლო სანაპიროს გასწვრივ გაიყვანეს ახალი ქუჩა, რომელსაც მიხეილ ვორონცოვის ქუჩა ეწოდა (გორგასლის ქუჩა). ამასთან დაკავშირებით მისი

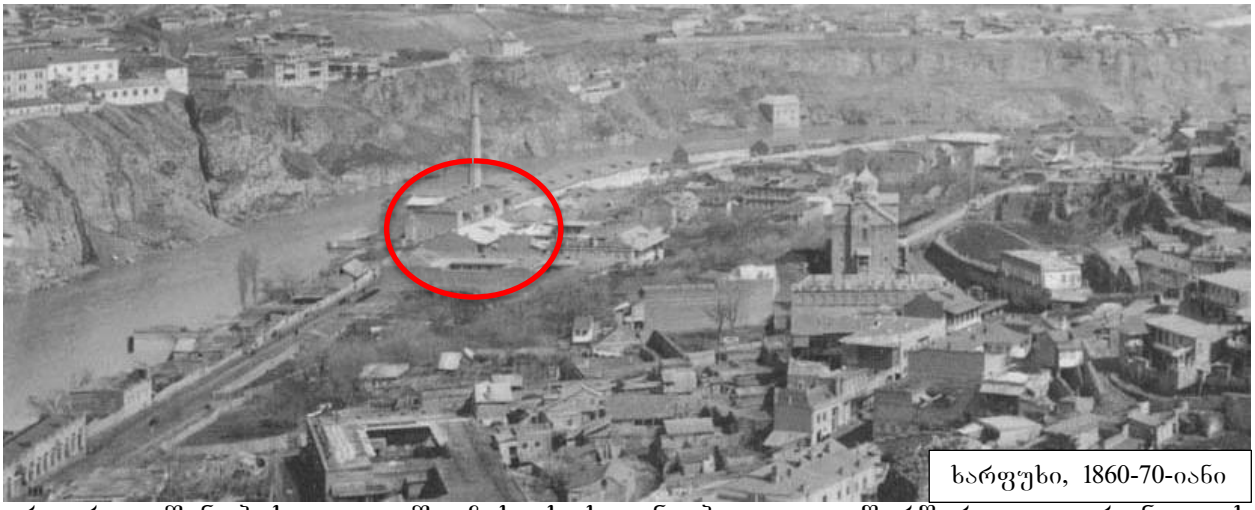

ხარფუხი, 1860-70-იანი

ერთერთი შენობის კედელში ჩასვეს საგანგებო დაფა წარწერით: „ვორონცოვის ქუჩა გაიხსნა 1850 წ. მისი უმაღლესობის თავად მიხეილ სიმონის ძე ვორონცოვის მეფისნაცვლად ყოფნის დროს“. ქუჩის მოწყობა მთლიანად დამთავრდა 1851. ქუჩის ორივე მხარე განაშენიანებული იყო ქარვასლებით, ჩაიხანებით და სხვ.

XX ს-ის დასაწყისში უბანი უკვე ქალაქის განუყოფელი ნაწილია და დასრულდა ამ უბნის ურბანული სახით ჩამოყალიბების ერთი ეტაპი.

ამ დროს ვორონცოვის ქუჩის ორივე მხარე მჭიდროდ არის განაშენიანებული. ბანიანი სახლები აღარ შენდება. მათ ადგილს იკავებს თბილისური ტიპის აივნიანი სახლები, თავს იჩენს არქიტექტურული ელემენტებიც ფსევდოკლასიცისტური რეპერტუარიდან. ამგვარი ვითარებაა შენარჩუნებული XX ს-ის პირველ მესამედშიც. აქ ჩამოყალიბებულია წვრილსტრუქტურული ურბანული გარემო.

პირველი მნიშვნელოვანი სტრუქტურული ცვლილება უბნის ამ მონაკვეთში XX ს-ის შუა ხანებში დაიწყო წვრილი ურბანული სტრუქტურების ერთგვარი „გამოხშირვით“ და ფართო სივრცითი არეების შექმნის გზით. ამ დროს აიღეს სახლები ყოფილ ვორონცოვის ქუჩაზე და გაიყვანეს ახალი სანაპირო ქუჩა, თუმცა უბანი ბოლომდე არ მოწესრიგებულა.

1950-იან წლებში გაგრძელდა მტკვრის სანაპიროს მშენებლობა. მეტეხის ახალი ხიდის აგების შემდგ (1951წ) კი რეკონსტრუქცია ჩაუტარდა გორგასლის

ქუჩას და დასრულდა უბნის სტრუქტურული სახეცვლილების პროცესი, თუმცა უბნის საბოლოო მხატვრული სახე ჯერ კვლავ არ იყო ჩამოყალიბებული.

1970-იან წლებში დაიწყო უბნის ურბანული მოწესრიგების ბოლო ეტაპი. განხორციელდა შენობების რეკონსტრუქცია-რეგენერაცია და ქუჩათა ქსელის

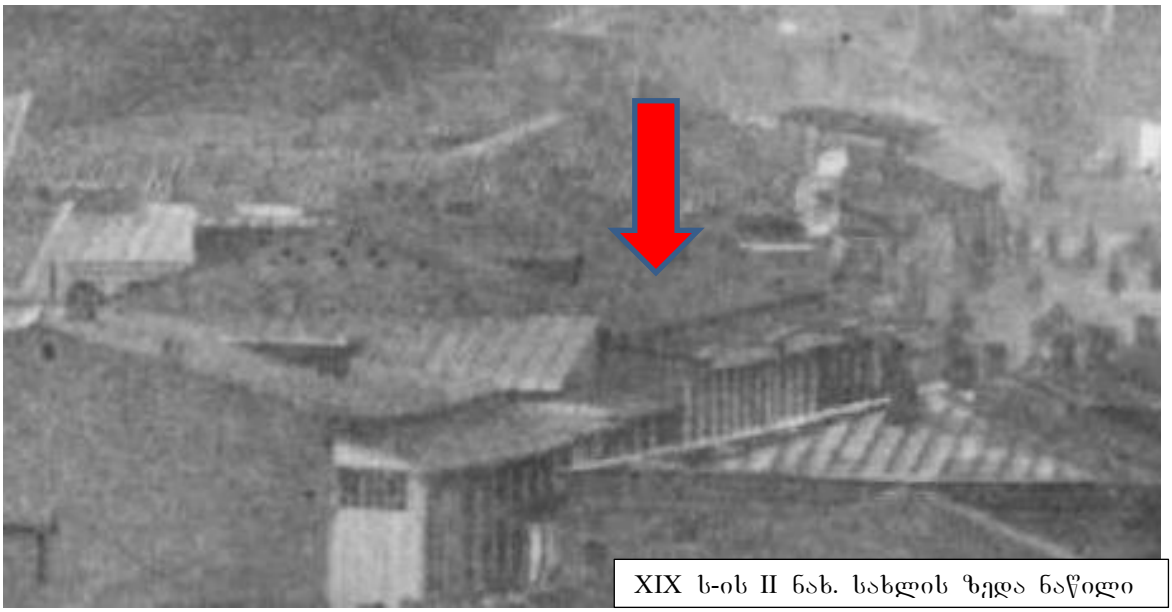

XIX ს-ის II ნახ. სახლის ზედა ნაწილი

მოწესრიგება. რესტავრაცია ჩაუტარდა აბანოებსა და საცხოვრებელ სახლებს. მოხდა ფასადების განახლება და მოიხსნა ზედმეტი მინაშენები.

ყოველივე ამის შედეგად უბანმა მიიღო დღევანდელი ურბანული სახე და შეიქმნა ფართო სივრცითი არეები. უბნის არქიტექტურული ხედი გაიხსნა და გაშლილი პლანით წარმოჩინდა.

ამგვარად ეს ურბანული მონაკვეთი არის – ისტორიულად ჩამოყალიბებულ არქიტექტურულ-გეგმარებით საფუძველზე XX ს-ის მეორე ნახევარში ჩატარებულ სარესტავრაციო-საადაპტაციო სამუშაოების პროდუქტი.

საპროექტო ნაგებობის გვერდით დგას ორსართულიანი საცხოვრებელი სახლები, მათი სტრუქტურული ფორმები და მოცულობა ჩვეულია ამ უბნის ურბანული ქსოვილისთვის. ყველა ეს ნაგებობა არქიტექტურულ ძეგლებად არის აღრიცხული №13 სახლის გარდა.

საკვლევი შენობა

ორსართულიანი საცხოვრებელი სახლი №17 ჩართულია ქუჩის პერიმეტრულ განაშენიანებაში. ნაგებობა მარცხენა ყრუ კედლით მიდგმულია №19 ორსართულიან, აგურის შეულესავი წყობის საცხოვრებელ სახლზე. მარჯვენა კედელი გადის მეზობელ ეზოში. ნაგებობა თავდაპირველი სახით არ არის შემორჩენილი.

შენობა XIX საუკუნის 40-იან წლებში საგუბერნიო არქიტექტორ ბელოის თანაშემწის მიერ არის დაპროექტებული. თუმცა როგორც ჩანს პროექტის მიხედვით არ მოხდა ნაგებობის ფასადის გაფორმება. თავდაპირველად აქ აშენდა

2010 წ.

ორსართულიანი საცხოვრებელი სახლი სავაჭრო სათავსოებით პირველ სართულზე (დღეს არსებული სახლის აღმოსავლეთი ფლანგი). XIX ს. 50/60-იანი წლებში გაერთიანდა გვერდით (დასავლეთით) მდგომ ნაგებობასთან და სახლი

2017 წ.

წარმოჩინდა დღეს არსებული გაბარიტებით. ორთავე ნაგებობა მოექცა ორქანობებიან საერთო გადახურვაში. XX ს. შუა ხანაში შეიმინა და ამოშენდა სახლის აივნების ნაწილი ეზოს მხრიდან, გადაკეთდა ნაგებობის შუა მონაკვეთი. მცირედ შეიცვალა გეგმარება ინტერიერში. XX-XXI სს-ის მიჯნაზე ფასადზე

ქუჩის მხრიდან მოეწყო ლითონის ახალი აივანი. ნაგებობაში ჩატარდა კაპიტალური რემონტი.

ნაგებობის გეგმარება მართკუთხა ფორმისა. ფასადი ქუჩიდან ზედა სართულზე გარშემორტყმული იყო ხის ღია, მოგვიანებით ლითონის მოაჯირიანი აივნით. ეზოდან ორივე სართულზე ჰქონდა ხის ღია გალერეა-აივანი. სახლს ჰქონდა თანადროული ეპოქისათვის შესატყვისი საფასადო სტრუქტურა – „კლასიცისტური“ ფასადით ქუჩაზე და „თბილისურით“ ეზოს მხრიდან. ქუჩის მხარეს გამოდიოდა შელესილი ქართული აგურის მკვიდრი წყობა, პირველ სართულზე დასახსრული მართკუთხა ღიობებით, ხოლო მეორე სართულზე სანდრიკებით მორთული თაღოვანი სარკმლებით. ფასადი ზევით სრულდებოდა შვერილი ლავგარდანითა და მარტივი პარაპეტით. ცალქანობიანი სახურავით დასრულებული აივანი თავიდან ხის იყო. მოგვიანებით კი მოაჯირი ლითონით შეცვალეს. შელესილი ფასადი არქიტექტურულიად გააერთიანა ტიმპანიანი, ნალესი თავსართებიანი სარკმლების და აივანზე გამოსასვლელი კარების რიგმა. ღიობთა შორის არეები გადანაკეცებით და პროფილირებული ლავგარდანებით არის მორთული. ფლანგებს შორის არე თავდაპირველად ღია უნდა ყოფილიყო, ამჟამად კი შემინულია ექვსალათიანი შუშაბანდით.

ბოლო პერიოდში ჩატარებულმა სამუშაოებმა დიდიწილად შეცვალა ნაგებობის სახე. პირველი სართულის მართკუთხა ღიობებს შეეცვალა ფორმა და გაკეთდა აგურში გამოყვანილი შეისრული თაღები. მეორე საერთულზე ლითონის აივნის მაგივრად მოეწყო ხის აივანი,

მრგვალი ბოძებით და ჭვირული მოაჯირებით. შენობის მარჯვენა ნაწილში, არ მისული კედლის ბოლომდე მოეწყო მესამე სართული, რომელიც ფასადზე ასევე ხის აივნით გამოდის. აღდგენილია ასევე ფასადი ეზოს მხრიდან. ორივე სართულზე ფასადზე ხის აივანია მოწყობილია. ასევეა მესამე სართულის ფასადზე.

ჩატარებული სამუშაოების შედეგად გაჯანსაღდა ნაგებობის კონსტრუქციები და მოწესრიგდა ფასადები. როგორც აღვნიშნეთ თავდაპირველად ქუჩის მხარეს ფასადზე ხის აივანი იყო, ხოლო ლითონის მოაჯირი XX საუკუნის ბოლოს გაუკეთეს. ამდენად ბოლო დროინდელი სამუშაოს შედეგად ხის აივნის მოწყობა გამართლებულია, და შესაძლებელია ერთგვარ რესტავრაციად ჩაითვალოს. გარკვეულწილად შეცვალა ნაგებობის პირველი სართულის სახე მართკუთხა ღიობების შეცვლამ შეისრული თაღებით. ამას კიდევ ამძაფრებს თაღების გამოყვანა აგურით, რაც მეტად ახდენს მათ აქცენტირებას სადა ფასადზე. თუმცა უნდა აღინიშნოს, რომ ეს შეისრული თაღები საერთო ფასადზე დიდ გავლენას ვერ ახდენს. ამდენად ვფიქრობთ აღნიშნული თაღები შესაძლებელია დარჩეს.

რაც შეეხება დაშენებას. როგორც აღვნიშნეთ დაშენება განხორციელდა შენობის არ მთელ პერიმეტრზე, არამეც მის შუა ნაწილში, უფრო შენობის დასავლეთ მხარეს. მიუხედავად იმისა, რომ ქუჩის ამ მონაკვეთში განაშენიანება ორ სართულს არ აღემატება აქ ეს მესამე სართული არ არის გამაღიზიანებელი და ერთგვარად მეზონინის მოგვაგონებს, რომელიც ასე დამახასიათებელია თბილისური არქიტექტურისთვის. ამ მოცულობის დამატებას და სახურავის გამოცვლას შეეწირა 6 აგურის საბუხრე შენობის აღმოსავლეთ მონაკვეთში.

მესამე სართული გამოდის ეზოს მხარესაც. მართკუთხა ფორმის ეზო, შემოფარგლულია ორ და სამსართულიანი ნაგებობებით, ამდენად აქ გაჩენილი ახალი დაშენება არ არღვევს ეზოს ხასიათს.

დასკვნის სახით შესაძლებელია ითქვას, რომ ჩატარებული სამუშაოები მეტწილად მისაღებია, თუმცა არის გარკვეული ხარვეზები პირველი სართულის ღიობების ფორმის შეცვლის სახით, თუმცა როგორც აღვნიშნეთ იგი ვერ ახდება გავლენას ფასადის ერთიანი სახის აღქმაში.

ხელოვნებათმცოდნე: გ. პატაშური